

Karjalan kannaksen vapaaehtoinen linnoittaminen 1939

Kannasta koskevat sotilaallisen linnoittamisen suunnitelmat syntyivät vuoteen 1920 mennessä. Pidettiin itsestään selvyytenä, mistä ilmansuunnasta mahdollinen sotilaallinen uhka Suomeen kohdistuisi. Samalla suunnitelmat olivat pohja, jolle myöhempiä suunnitelmia ja niiden toteutuksia tehtiin. Linnoittaminen oli maastossa melko huomaamattomien sellaisten kestolaitteiden rakentamista, joiden voitiin katsoa antavan suojaa vihollisen hyökkäyksen torjumisessa.

Työt aloitettiin ensiksi Kannaksen molemmilla sivuilla, Suomenlahden saarilla ja Laatokan rannikolla varustamalla rannikkotyökistön asemia. Pian siirryttiin maarintaman asemien rakentamiseen ja töitä tehtiin vaihtelevalla intensiteetillä Talvisodan syttymiseen saakka.

Melko pian hahmottui puolustusaseman kulku Kannaksella. Lännessä se kulki eri vaihtoehtojen mukaan joko Koiviston etelä- tai pohjoispuolisilta alueilta koilliseen Kannaksen järvioluetta kohti. Vaihtoehtoiset linjat yhtyivät Vuoksella Oravaniemen ja Noisniemen seuduilla ja suuntautuivat Vuoksen pohjoista rantaan pitkin ja Taipaleen Koukunniemen poikki Laatokalle. Vesistöt olivat luonnollisia esteitä ja niitä hyödynnettiin mahdollisuuksien mukaan. Näin vähitellen syntynyttä linjaa alettiin pitää pääpuolustuslinjana, jota myöhemmin alettiin kutsua Mannerheim -linjaksi. Mannerheim itse vierasti tätä nimitystä.

Linnoitustöitä tehtiin luonnollisesti armeijan voimin ja kustannuksella, mutta kesällä 1939 myös vapaaehtoisin voimin.

Rahan puute kuihdutti linnoitustyöt 1920-luvulla

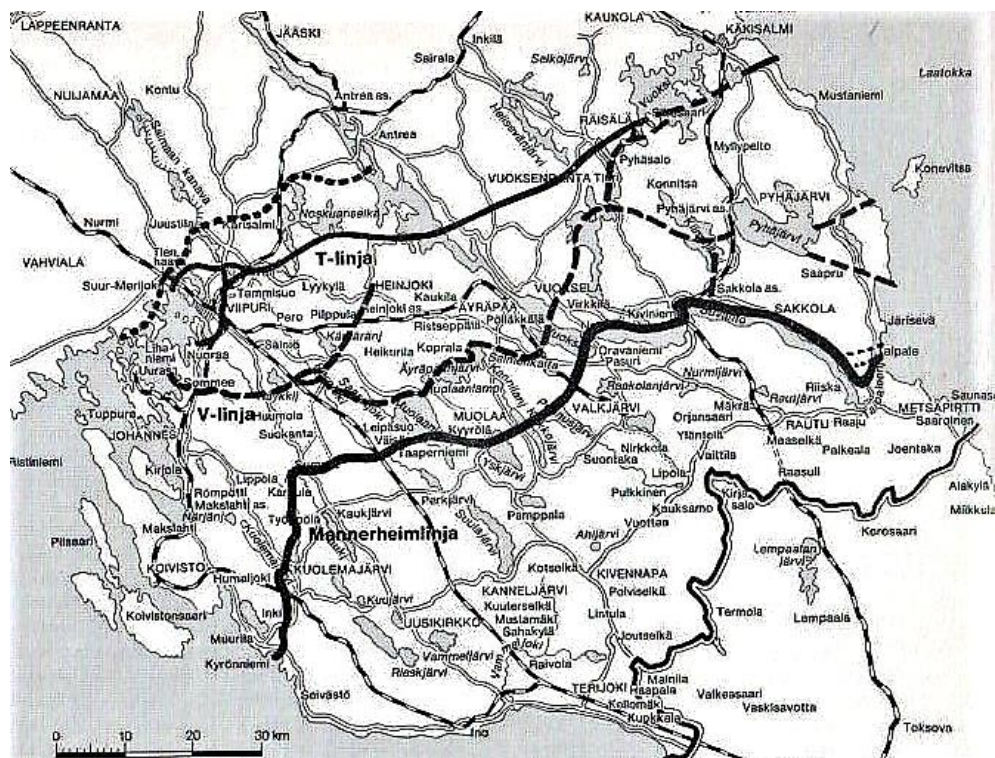
Vuoden 1924 jälkeen tuli linnoitustöihin kahdeksan vuoden tauko. Syynä oli paitsi rahan puute, myös näkemys siitä, olisiko vähäisiä voimavaroja suunnattava lainkaan kiinteiden laitteiden rakentamiseen vaiko armeijan liikkuvan operaatiokelpoisuuden parantamiseen.

Kestolaitteiden rakentaminen aloitettiin uudelleen 1932 Karjalan kannaksella, kun samalla päästiin yksimielisyyteen linjan kulusta Länsi-Kannaksella, jossa se kääntyi Summan kohdilta jyrkästi etelään Kuolemajärven kautta Muurilaan Suomenlahden rannalle. Tämä oli siis suunnitelma, jota kohti edettiin varojen sallimissa rajoissa.

Vahvaa kestolaitteperusteista linnoitusketjua sanottiin **kantalinnoitetuksi** asemaksi. Se oli tarkoitettu kestämaan vihollisen voimakkaatkin rynnastykset. Sillä ei kuitenkaan kalleutensa takia ollut paljonkaan maastollista syvyyttä, Sen vuoksi rakennettiin myös pääpuolustuslinjan taakse kauemmas muitakin puolustuslaitteketjuja, mutta nämä olivat useasta syystä pääpuolustuslinjaa heikompiä.

Myös pääpuolustuslinjan ja valtakunnan rajan välille ryhdyttiin rakentamaan erillisiä **kenttälinoituslaitteita**. Ne olivat sotilaiden suoja, ampuma-asemia, vihollisen etenemistä haittaavia murroksia, miinoituksia, piikkilanka- ja panssariesteitä. Niissä vähintään hidastettaisiin ja kulutettiin vihollista, ettei se pääsisi etenemään paraatimarssia suoraan pääpuolustuslinjalle ja saataisiin aikaa kenttärmeijan liikekannallepanoon ja siirtymiseen pääpuolustuslinjalle.

Näiden kenttälinoituslaitteiden rakentamista suunniteltiin aloitettavaksi myös Raudun ja Kivennavan alueelle vuodesta 1933 lähtien. Raudussa tähän kuului Raudun pohjoispuolinen alue Mäkrältä Vehmaisten kautta Riiskaan. Asemia täydennettiin aina Talvisodan syytymiseen saakka.

Kannaksen puolustuslinjat 1939. Pääpuolustuslinja (Mannerheim -linja) merkitty leveällä mustalla viivalla Suomenlahdelta Kyrönniemestä Laatokalle Taipaleeseen. V-linja oli välilinja ja T-linja takalinja. Karttakuva: Suomen linnoittamisen historia 1918-1944.

Vapaaehtoiset linnoitustyöt 1939

Euroopan poliittinen tilanne kiristyi nopeasti 1930-luvun loppua kohti tultaessa. Viimeistään Tšekkoslovakian miehitys maaliskuussa 1939 oli selvä enne siitä, että Eurooppa tulee ajautumaan sotaan, joka mitä suurimmalla todennäköisyydellä tulee koskettamaan myös Suomea.

Kasvavaan sodanuhkaan vedoten puolustusneuvosto esitti lisäyksiä Suomen armeijan hankintoihin. Keski-Pohjanmaan suojeluskuntapiirin päällikkö **Väinö Merikallio** esitti piirin lehdessä joulukuussa 1938, eikö Suomesta löytyisi vapaaehtoisia voimaa Kannasta linnoittamaan.

Ajatus tehoi Suojeluskuntien esikuntapäällikkö **A.E. Martolaan**, joka puhui asiasta edelleen presidentti **Kyösti Kalliolle** ja puolustusministeri **Juho Niukkaselle**.

Myös laajoissa kansalaispiireissä oli herännyt halu työskennellä konkreettisesti maanpuolustuksen vahvistamiseksi. Yhtenä tällaisena oli Akateeminen Karjala-Seura, joka ehti ensimmäisenä tekemään puolustusministeriölle tarjouksen tuhannen miehen työpanoksesta 2-4 viikon ajaksi. Asia lähti eteneeseen nopeasti konkretian tasolle.

Linnoitustyön toteuttaminen varmistui, kun puolustusministeri hyväksyi linnoitusbudjetin 5.5.1939. Linnoittamisen yleis- ja tekninen johto jäi puolustusvoimille. Paitsi kokonaissuunnittelu, myös esimerkiksi betonikorsujen rakentamisen katsottiin olevan niin vaativaa ammattityötä, ettei vapaaehtoistyövoima siihen soveltuisi.

Suurimman osan varsinaisesta työvoimasta odotettiin tulevan vapaaehtoisilta. Sen ohella kuljetukset, huolto, paikallinen johto ja järjestyksenpito tulivat suojeluskuntajärjestön ja muonitus Lotta Svärd -järjestön vastuulle.

Kevään kuluessa suunniteltiin työt yleisesikunnan everstiluutnanttien **Valo Nihtilan** ja **Otto von Bonsdorffin** johdolla estelinjalla Humaljoki – Kuolemajärvi – Perkjärvi – Muolaa – Pasuri – Kiviniemi – Pyhäjärvi – Laatokka. Tarvitava maa-ala vuokrattiin maanomistajilta kymmeneksi vuodeksi. Tämä alue oli pääpuolustuslinjalla tai sen välittömässä läheisyydessä.

Työ oli saatava tehtyä kerralla mahdollisimman tehokkaasti ja oikein sekä oikeassa järjestyksessä. Siksi töiden hyvä suunnittelu ja johtaminen oli tärkeää.

Töiden alueellisen laajuuden vuoksi linnoitettava alue jaettiin kolmeen työmaapiiriin. Kullakin alueella oli töitä valvova linnoitustöiden piirinpäällikkö.

Työmaapiirit oli jaettu edelleen työmaa-alueiksi, joita oli 14. Näiden johtajina toimivat 3 - 5 viikon jaksoissa suojeluskuntien aluepäälliköt. Kutakin aluetta varten oli palkattu yksi rakennusmestari, kaksi varastonhoitajaa, kaksi seppää ja kaksi etumiestä. Työmaita oli yhteensä 30, joiden työvoimavahvuus vaihteli välillä 50 - 150 miestä. Käytössä oli myös yksi autokomppania ja kaksi erillistä autojoukkuetta.

Em. kolmen työmaapiirin lisäksi oli erillinen IV Armeijakunnan piiri, jonka työt keskittyivät pääpuolustuslinjan ja rajan väliin ja siihen kuuluivat Uudenkirkon, Raivolan, Kanneljärven, Kivennavan, Valkjärvi - Lipolan ja Raudun alueet. Sinne ei rakennettu järeitä betonikorsuja tai bunkkereita pääpuolustuslinjan tapaan, vaan lähinnä kenttälinnoituslaitteita.

Suojeluskuntain yliesikunta järjesti yhdessä suojeluskuntapiirien kanssa työvoiman jaon viikkoeriin, kuljetukset kotipaikkakunnalta työmaalle ja takaisin sekä miesten jaon työmaalle. On siis huomattava, että koko työvoima ei voinut kasaantua yhtä aikaa jo siitäkin syystä, että tungos olisi haitannut työskentelyä ja työkalujen riittävyys olisi ollut ongelmana.

Vapaaehtoinen linnoitustyö laajeni suorastaan kansanliikkeeksi. Työvoimaa ilmoittautui heti alkuun niin runsaasti, ettei kaikkia halukkaita voitu sijoittaa töihin. Jopa yllätyksenä pidettiin sitä, että miehiä ilmoittautui kaikista kansalaispiireistä myös suojeluskuntaväen ulkopuolelta. Etukäteen epäiltiin työhön osallistuvien työtehoa, koska joukossa oli paljon ruumiilliseen työhön totuttomia ja jopa koulupoikia. Tämä pelko osoittautui turhaksi ja piiripäälliköiden mukaan työteho oli hyvinkin palkatun työvoiman veroista.

Työt alkoivat 4. kesäkuuta 1939 ja kestivät 8. lokakuuta saakka, jolloin ne keskeytyivät ylimääräisten harjoitusten (YH) alkamisen vuoksi. Linnoitustyöt jatkuivat senkin jälkeen aina sodan syttymiseen saakka lähinnä ylimääräisiin harjoituksiin kutsuttujen sotilaiden voimin.

Karjalan kannaksella oli töissä kesäkuun aikana keskimäärin hieman vajaat 3 000 miestä, heinäkuussa noin 2380, elokuussa noin 1620, syyskuussa noin 1500 ja lokakuun alussa jälleen runsaat 2 000 miestä. Keskimäärin se merkitsi noin 2 150 miehen työssäoloa koko 4.6. - 8.10. välisenä aikana.

Raudun alueella töitä tehtiin lähinnä aseman läheisyydessä ja töihin käytettiin kaikkiaan noin 2 800 henkilötyöviikon verran, mikä tarkoittaa, että koko ajalle jaettuna töissä oli keskimäärin hieman vajaa 150 miestä. Ei siis ihan pieni panos, vaikka Rautu ei ollut pääpuolustuslinjaan kuuluva, vaan suoja-alueena se oli suunniteltu luovutettavaksi viivytystaisteluiden jälkeen viholliselle. Se oli sodan synkkä tosiasia.

Estekaivanto syntymässä vapaaehtoisvoimin Kannakselle. Kuva: Talvisodan historia I.

Lottien suururakka

Linnoitustyömaan muonituksesta sekä työmailla että kuljetusten aikana huolehti Lotta Svärd -järjestö yhteistoiminnassa suojeluskuntapiirien ja valvovan piiripäällikön kanssa. Se oli lottajärjestön tähän saakka suurin projekti ja vielä tiedostamaton harjoitus tulevaa sotaa varten.

Lottien keskusjohtokunta lähetti kaikille lottapiireille (olivat alueellisesti samat suojeluskuntapiirien kanssa) ohjeen, jonka mukaisesti Viipurin piiri asetti käytettäväksi 25 % tarvittavasta työvoimasta ja muut piirit yhteensä loput 75 %. Lotat pyrittiin ottamaan samoista piireistä kuin suojeluskuntalaisetkin. Lopulta Viipurin piirin osuus työvoimasta oli ennakoitua suurempi.

Lottien työkausi oli kaksiviikkoinen. Alustavien laskelmien mukaan tarvittiin yhtä aikaa tehtävissä 217 lottaa. Tämä määrä jouduttiin alkuvaiheessa ylittämään, koska linnoittajiakin oli suunniteltua enemmän. Keskusjohtokunta asetti muonituspäällikönsä **Maja (Maija) Genetzin** vastaamaan kokonaisuudesta. Hänen käytössään oli tarvittava määrä hallintoon ja esikuntatyöhön perehtyneitä lottia.

Heti alkuun todettiin muonituskaluston puute. Tarvittava määrä saatiin ostettua tai lainaksi armeijalta, varsinkin kenttäkeittiöiden osalta. Meno- ja paluukuljetusten muonitusta varten järjestettiin erälle rautatieasemille lämpimän ruoan jakelu ja tarvittaessa myös kanttiini.

Muonituslotat olivat valmiina työmailla kesäkuun 1. päivänä, joten kaikki oli valmista miesten saapuessa työkohteisiinsa kesäkuun 4. päivänä 1939.

Ruokatarvikkeet saatiin armeijalta ja lahjoituksina. Ne kuljetettiin päivittäin kuorma-autoilla Viipurista muonituspisteisiin. Niitä oli aluksi 28, mutta nousi myöhemmin 36:een. Ne olivat kouluja ja suojeluskuntataloja, syrjäisimmillä paikoilla myös telttoja. Ruoan valmistus ja ruokailu sujui enimmäkseen paljaan taivaan alla, mutta onneksi kesä oli sateeton ja lämmin. Päiväkahvit vietiin työmaille, joille saattoi olla jopa kilometrien matka.

Miehille tarjottiin päivän aikana kaksi ateriaa, kahdet kahvit ja aamutee. Raskaan työn vuoksi ruoan oli oltava kaloripitoista.

Toiminta jatkui YH:n alkamiseen lokakuulle saakka. Senkin jälkeen jatkettiin supistetussa kokoonpanossa uusissa linnoitustöissä.

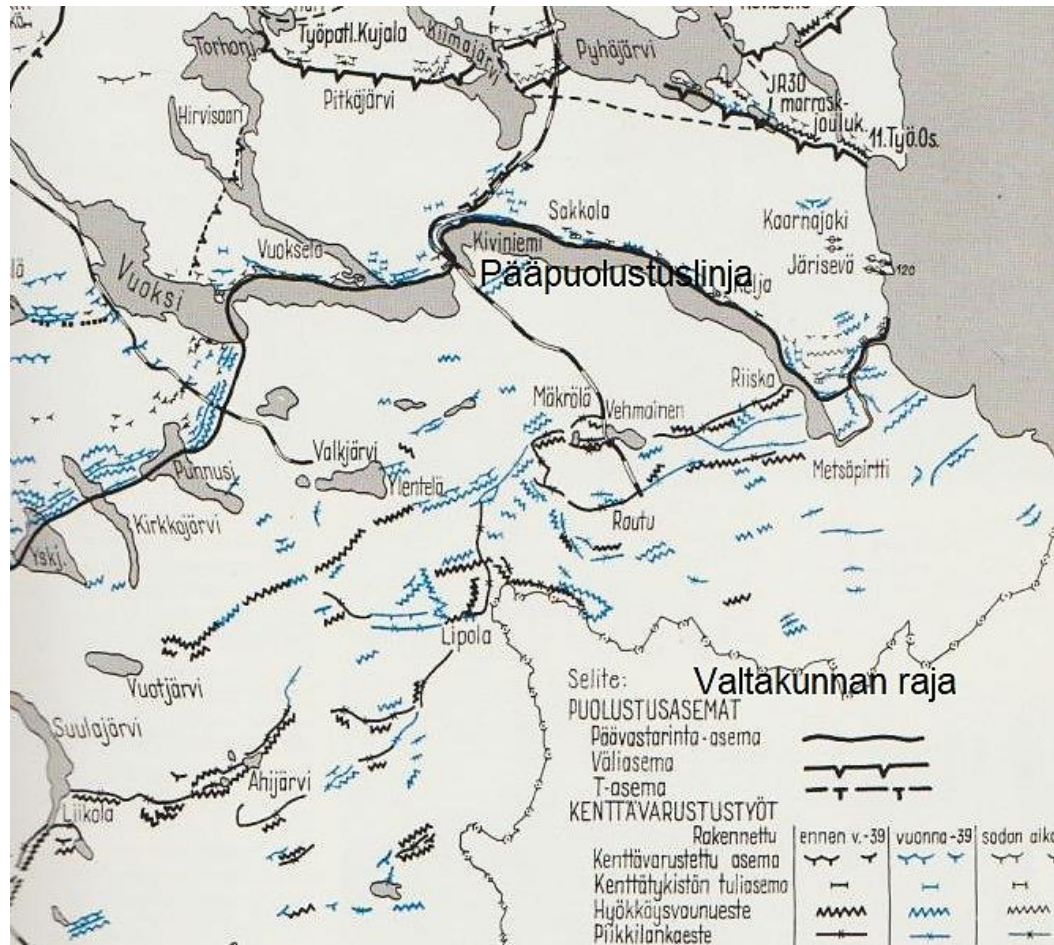
Kaikkiaan lotat tekivät linnoitustöiden aikana noin 4 000 työviikkoa, mikä merkitsi noin 2 000 lotan työpanosta kahden viikon jaksoissa. Tiedossa ei ole, kuinka monta lottaa oli työkomennuksella useammin kuin yhden kerran.

Raudun lotat osallistuivat oman kunnan alueella olevien linnoittajien muonitus- huoltoon syyskuun loppuun saakka. Lisäksi he pitivät kanttiinia.

Kustannukset

Vaikka työvoima oli ilmaista, tarvittiin silti rahaa. Toukokuussa 1939 puolustusministeriö hyväksyi 8,2 milj. mk muonitus- majoitus- ja kuljetusmenoihin. Rahamäärä osoittautui riittämättömäksi. Lisävaroja tarvittiin työkaluja, majoitusvälineitä, lääkintähuoltoa sekä matkalla tapahtuvaa muonitusta varten. Lottajärjestö toimeenpani yhdessä suojeluskuntain johdon kanssa koko maata käsittelevän rahankeräyksen. Sen yhteydessä kerättiin myös elintarvikkeita, majoitusvälineitä ja työkaluja. Rahankeräys toistettiin pitkin kesää kerran kuukaudessa. Varojen saamiseksi myytiin myös kannatusmerkkejä ja linnoittajille itselleen erityisiä linnoitusmerkkejä.

Vapaaehtoisen linnoittamisen lopulliset kustannukset Karjalan kannaksella olivat suuruusluokkaa 20 milj. mk. Jälkikäteen on laskettu, että vapaaehtoisen työn rahallinen arvo oli tämän lisäksi lähes 10 milj. mk laskettuna silloisen käyvän työtuntihinnan 4 mk/tunti mukaan.

Itä-Kannaksen puolustusvarustukset pääpuolustuslinjalla ja sen edessä ennen Talvisodan alkamista. Vapaaehtoiset linnoitustyöt keskittyivät pääpuolustusaseman tuntumaan. Myös Raudun alueella oli useita kenttävarusteltuja asemia, mutta ne olivat vain taisteluhaudan pätkiä, murroksia sekä heikkoja miinoituksia, joiden oli arvo vähäinen. Myös panssariesteet olivat alimitoitettuja. Kuva: Talvisodan historia I.

Mitä saatiin aikaan?

Lyhyen vastauksen tähän antaa Sotatieteen laitoksen julkaisema Talvisodan historia: *”Kesän sekä alkusyksyn kuluessa saatiin Suomenlahden ja Vuoksen välisellä alueella tärkeimmät kohteet suljetuiksi päävastarinta-asemassa sekä Muolaanjärven, Yskjärven, Kirkkojärven ja Punnusjärven välisillä kannaksilla. Samoin valmistuivat esterungot Vuoksen pohjoispuolisiin järvikapeikkoihin. Suojajoukkojen toiminta-alueella, päävastarinta-aseman ja rajan välillä, laajennettiin ja täydennettiin siihenastisia esteitä niin, että niistä muodostui yhtenäisiä puolustusaseman runkoja tärkeimpiin tiensuuntiin”*. Selvyiden vuoksi tässä on todettava, vapaaehtoiset työt olivat kuitenkin vain aikaisemmin rakennetun linjan täydennystöitä,

Vaikka linjan nimi kalskahti komealta ja kansalaispiireissä uskottiin sen vahvuuteen, niin sotilasasiantuntijat näkivät monet linjan heikkoudet. Lisäksi ennen sotaa huomattiin, että vartioimattomalla linjalla pääsi vapaasti liikkumaan

kuka tahansa valokuvaamassa, kartoittamassa ja perehtymässä sen rakenteisiin. Sodan aikana kaatuneilta ja vangeiksi joutuneilta venäläisiltä upseereilta tavatuista kartoista saattoi nähdä, että venäläiset tunsivat noiden laitteiden sijainnin ja rakenteen yksityiskohtia myöten. Viimeisinä rauhanvuosina oli saatu kiinni kartoitus- ja valokuvaustöissä puuhastelleita vakoojia. Suomalaiset ovat ilmeisesti aina olleet liian hyväuskoisia.

Kaikesta huolimatta linja piti Talvisodan lopulle saakka, mutta murtui Summassa helmikuun ensimmäisellä puoliskolla 1940. Sotahistorioitsija **Martti Turtolan** mukaan linjan pettäminen on väärä sanonta. Hänen mukaansa se jauhautui murtumiskodastaan sora- ja betonilohkarekasaksi hirvittävässä tykistötulossa ja lentopommituksissa haudaten samalla suuren osan sen puolustajista alleen. Ehkä tunnetuin Summan bunkkeri on ns. Poppiuksen linnake, johon hautautuneet ruumiit kaivettiin esiin vasta jatkosodan aikana alueen ollessa suomalaisten hallussa.

Kirjallisuutta ja lähdeaineistoa:

Reino Arimo:	Suomen linnoittamisen historia 1918-1944. Otava 1981.
Hilda Laasonen – Pertti Vuori:	Viipurin piirin lottien YH ja talvisota. Gummerus. Karjalan kirjapaino 2007.
Kari Selen:	Sarkatakkien maa, Suojeluskuntajärjestö ja yhteiskunta 1918-1944. WSOY 2000.
Sotatieteen laitos:	Talvisodan historia I. WSOY 1977.
Suomen naisten huoltosäätiö:	Suomen lotat. WSOY 1988.